

LÁZÁR GYÖRGY

A népek barátságáért, a reakció és a sovinizmus ellen

AZ EGYÜTTÉLÉST VÁLASZTÓ MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOK HARCA A KITELEPÍTÉS ELLEN

A második világháború befejezését követő első években az akkori csehszlovák kormányzat a Csehszlovák Köztársaság 1938—39-es felbomlásáért a csehszlovákiai nemzetiségeket okolta. Fő törekvése ezért az volt, hogy nemzetiségeitől megszabaduljon és létrehozza az úgynevezett tiszta szláv államot. Így került napirendre a csehszlovák kormány követelésére a magyarországi szlovákok „hazatelepítésének” ügye is. A hitleri Németországnak és a szövetségesei közé tartozó Horthyéknak Csehszlovákia feldarabolásában viselt felelőssége és az, hogy ezt a német és magyar nemzetiségek bizonyos körei is támogatták, nem igazolhatja a szlovákiai magyarságot 1945—48 között ért hátrányos megkülönböztetéseket.

A magyar kormány hivatalos megnyilatkozásaiban tiltakozott a szlovákiai magyarság üldözése ellen, s követelte, hogy a csehszlovákiai magyar nemzetiség számára biztosítsák mindazon jogokat, melyeket az a két világháború között a polgári demokratikus Csehszlovákiában élvezett. A csehszlovák kormány ettől mereven elzárkózott és arra törekedett, hogy az összes csehszlovákiai magyar nemzetiségű lakost Magyarországra áttelepítse.

A két szomszédos ország kapcsolatában csak az 1948-as esztendő hozott döntő fordulatot, miután erre az időre a burzsoázia és a proletariátus közötti, hatalomért folyó harcból mindkét államban a proletariátus került ki végső győztesként, s ez lehetővé tette, hogy a nemzetiségi kérdést mindkét népi demokratikus államban a marxista—leninista nemzetiségi politika szellemében rendezzék. A csehszlovákiai proletariátus 1948-as februári győzelme után megkezdődött a szlovákiai magyarsággal szemben elkövetett hibák kijavítása, s a szlovákiai magyar nemzetiség számára az alapvető állampolgári jogokkal együtt nemzetiségi jogait is biztosították.

A megbékélést azonban nehéz és súlyos ellentmondásokkal terhes út előzte meg. 1946. február 27-én a magyar és a csehszlovák kormány képviselői magyar—csehszlovák lakosságcsere-egyezményt írtak alá Budapesten. Az egyezmény mindkét fél részéről kompromisszum volt.¹ A magyar kormány nem értett egyet a lakosságcsere elvével, azonban annak érdekében, hogy könnyítsen a szlovákiai magyarság nehéz helyzetén, hozzájárult, hogy Magyarországról azok a szlovákok, akik erre önként hajlandók, áttelepüljenek Szlovákiába. A csehszlovák kormány kötelezettséget vállalt, hogy Szlovákiában csak annyi magyart jelöl kitelepítésre, ahány magyarországi szlovák önként hajlandó áttelepülni. Ezáltal sikerült bizonyos mértékig korlátok közé szorítani az összes szlovákiai magyar kitelepítésére irányuló szándékot. A magyar kormány hozzájárult ahhoz, hogy a magyarországi szlovák lakosság között Csehszlovák Áttelepítési Bizottság fejtessen ki propagandát, ugyanakkor tudomásul vette, hogy

Csehszlovákiában a helyi hatóságok jelölik ki az áttelepítendő magyarokat. A csehszlovák fél vállalta, hogy a múltban előforduló kényszertelepítési akciókat, valamint a szlovákiai magyarságot sújtó egyéb különleges intézkedéseit felfüggeszti.

A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság magyarországi tevékenységét 1946. március 4-én kezdte meg. Az egyezmény értelmében több mint másfél hónapon át a bizottság rendelkezésére állt a budapesti rádió is, ahol napi 30 perces szlovák nyelvű adásidőben propagandát fejthetett ki az áttelepülés érdekében.² A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság 16 körzetben kezdte meg munkáját Budapest, Maglód, Aszód, Kiskőrös, Esztergom, Bánhida, Rétság, Balassagyarmat, Salgótarján, Miskolc, Gyöngyös, Sátoraljaújhely, Nyíregyháza, Szarvas, Békéscsaba, Tótkomlós székhellyel. A bizottság vezetője dr. Dániel Okaly volt.³

A kitelepülés napirendre kerülése a magyarországi szlovák lakosság között nagy nyugtalanságot és feszültséget váltott ki. A szlovákok többsége ugyanis ragaszkodott szülőföldjéhez, hazájához. A szlováklakta településeken kialakult feszült és nyugtalan légkört csak fokozta, hogy a maradni szándékozók és az áttelepülni akarók között éles ellentét keletkezett, miután az utóbbiak megkísérelték, hogy akaratukat erőszakkal rákényszerítsék az előbbiekre. A csehszlovák kormányzat által kezdeményezett lakosságcsere igen nehéz helyzetbe hozta a fiatal magyar demokráciát, mert a maradni szándékozó szlovákság nagy része attól tartott, hogy azokat, akik nyíltan vállalják szlovák nemzetiségüket, előbb-utóbb áttelepítésre kényszerítik. A magyar kormány hivatalos állásfoglalásaival igyekezett ezeket az aggodalmakat eloszlatni és egyértelműen leszögezte, hogy az önként távozóok útjába semmiféle akadályt nem gördít, a maga részéről azonban senkit nem kényszerít távozásra, s a Magyarországon maradó szlovákság részére biztosítja az őt megillető nemzetiségi jogokat.

Ennek ellenére a maradni szándékozó szlovákság jelentős része az áttelepüléstől való félelmében magyarnak vallotta magát, s nem élt azokkal a nemzetiségi jogokkal és lehetőségekkel, melyeket számára a demokratikus magyar kormány biztosított. A magyar kormány például az 1945/46-os tanévben igen nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy Békéscsabán szlovák gimnáziumot hozzon létre.⁴ Biztosította a megfelelő tárgyi és személyi feltételeket, azonban az igen kisszámú beiratkozás következtében a gimnázium megnyitására akkor még nem kerülhetett sor. A lakosságcsere napirendre kerülése szinte lehetetlenné tette, hogy a magyar kormány elvi alapon álló nemzetiségi politikája a mindennapi életben következetesen érvényesüljön.

A magyarországi szlovákság legöntudatosabb képviselői azonban nem tagadták meg nemzetiségüket, s az új demokratikus Magyarország felépítéséért folyó harcban aktívan részt vettek. A magyarországi szlovákok között a legtudatosabban a kommunisták képviselték ezt a magatartást. Kezdetől fogva elleneztek az áttelepülést, a magyar munkásokkal és parasztokkal való szoros szövetségért és a velük való együttélésért szálltak síkra. A magyarországi szlovákság leghaladóbb képviselői a munkásmozgalom soraiban már a felszabadulás előtt együtt küzdöttek magyar elvtársaikkal az elnyomás és a reakció ellen, a felszabadulás után pedig a magyar haladó erőkkel szorosan összefogva küzdöttek azért, hogy végleges vereséget mérjenek azokra, akik a nemzeti kérdésben a nacionalizmus és a reakció politikáját képviselték. Elutasították azokat az áttelepítési propaganda során hangoztatott nézeteiket, melyek szerint a fiatal magyar demokrácia a szlovákokat ugyanúgy elnyomja, mint a bukott Horthy-rendszer. Nyomatékosan hangsúlyozták, hogy a demokratikus fejlődés vívmányaiból a szlovák dolgozók kezdetől fogva egyformán részesültek a magyarokkal. A földreform során például a szlovák földnélküli parasztok is földhöz jutottak.

A magyarországi szlovákok közül sokan vállaltak aktív közéleti szerepet a fiatal magyar demokráciában. Például közvetlenül a felszabadulás után Békéscsabán a Magyar Kommunista Párt városi vezetőségének tekintélyes része szlovák volt, de szlovák volt Szobek András is, Békés megye főispánja, aki később fontos állami tisztségeket töltött be. Lipták András, Békéscsaba polgármestere szintén szlovák

volt. Rajtuk kívül még számos más példát is lehetne említeni. Mindez azt bizonyítja, hogy a szlovák nemzetiség legöntudatosabb képviselői a nemzetiségi kérdés igazságos megoldásának zálogát a magyar munkásokkal és parasztokkal közösen felépítendő új, demokratikus Magyarországon látták.

A magyarországi szlovák kommunisták internacionalizmusa nemcsak abban nyilvánult meg, hogy a haladó eszmék győzelméért már a felszabadulás előtt vállvetve küzdöttek magyar elvtársaikkal a kommunista párt soraiban, hanem abban is, hogy a szlovákiai magyarokat 1945—48 között sújtó diszkriminatív rendszabályok ellen több ízben is felemelték tiltakozó szavukat és síkraszálltak a magyar és a szlovák nép barátságáért. Rámutattak arra, hogy a kitelepítés és lakosságcsere kapcsán keletkező nacionalista indulatok igen nagy károkat okoznak mind a magyar, mind a csehszlovák demokráciának. Követelték a Duna-völgyi nemzetiségi kérdés igazságos rendezését, s a szovjet és jugoszláv nemzetiségi politika példájának követését ajánlották az érdekelt Duna-völgyi népek számára.

A szlovák nemzetiségű kommunisták következetes internacionalizmusa az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata részéről éles kritikát és heves támadást váltott ki. Az Antifasiszta Szlávok Frontja 1945. február 18-án Battonyán alakult meg a magyarországi délszlávok és szlovákok közös szervezeteként. A frontnak két tagozata volt: délszláv és szlovák. A ma is működő Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége az Antifasiszta Szlávok Frontja délszláv tagozatának tevékenységét haladó hagyományként tiszteli, s a szövetség működésének kezdetét 1945-től, a front megalakulásától számítja. Ezzel szemben az 1948 végén — 1949 elején megalakult és ma is működő Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozatát nem tekinti elődjének, s vele semmiféle közösséget nem vállal. Hogy miért, az a következő sorokból kiderül.

Ebben az írásban az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozatával foglalkozom csupán, minthogy a délszláv tagozat tevékenysége nem tartozik szorosan véve a témához. A szlovák tagozat tevékenységében kezdettől fogva a reakciós és szélsőségesen magyarelles elemek játszották a vezető szerepet. Élén két reakciós beállítottságú pap állott: Francisci Mihály elnök, békéscsabai evangélikus lelkész és Horák Sándor alelnök, budapesti katolikus lelkész. Francisci Mihály a felszabadulás előtt testestől-lekestől kiszolgálta a Horthy-rendszert, a második világháború idején a Békéscsabán megjelenő szlovák nyelvű evangélikus kalendáriumba Hiltlert, Horthyt és Mussolinót dicsőítő cikkeket írt. A felszabadulás után ezzel szemben megjárta az antifasiszta szlávot, a demokratát, aki síkraszáll az „elnyomott” magyarországi szlovákság érdekeiért. Horák Sándor felszabadulás előtti tevékenységéről nem sokat tudunk. A második világháború idején érkezett Magyarországra, állítása szerint azért, hogy a bécsi döntés következtében Magyarországhoz került szlovákok lelkipásztora legyen.

Az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata élesen támadta azokat a szlovákokat, akik a demokratikus pártok soraiban aktív közéleti tevékenységet fejtettek ki a magyar demokrácia erősítése érdekében. Ezeket árulóknak bélyegezte, mert az Antifasiszta Szlávok Frontja szlováklakta településeken működő, erősen nacionalista és sovinszta beállítottságú helyi szervezeteibe való belépést mellőzték. A nemzetiségi kérdés megoldásáról a szlovák tagozat azt állította, hogy a fiatal magyar demokrácia a szlovákokat a Horthy-rendszerhez hasonló elnyomatással sújtja, s úgy vélték, hogy Magyarország és Csehszlovákia között e kérdést kizárólag kitelepítéssel lehet megoldani. A szlovák tagozat vezetői ugyanis azt hangoztatták, hogy a magyarországi szlovákok, ha nem települnek „haza” Szlovákiába, teljes asszimilációra és további nemzetiségi elnyomásra vannak ítélve. A „magyar reakció elleni harc” tetszetős jelszava a magyarországi szlovákság egy részére erősen hatott, ennek következtében olyanok is jelentkeztek a „hazatelepülésre”, akiknek ez eredetileg nem állt szándékában. Az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata azonban azokat

a szlovákokat is áttelepülésre akarta kényszeríteni, akiknek eszük ágában sem volt elhagyni szülőföldjüket és hazájukat.⁵

A szlovák tagozat az 1946. február 27-i magyar—csehszlovák lakosságcsere-egyezményt lelkesen üdvözölte, s az 1946 tavaszán megkezdődött áttelepülési propaganda-hadjáratba a Csehszlovák Áttelepülési Bizottsággal szorosan együttműködve maga is aktívan bekapcsolódott. A magyar—csehszlovák lakosságcsere-egyezmény értelmében a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság egy településen két népgyűlést tartott. Ezek a gyűléseken Csehszlovákiából érkező közeleti és egyházi személyiségek tartottak beszédet. A szónokok a tiszta szláv Csehszlovákia koncepcióját képviselve kifejtették álláspontjukat, mely szerint a csehszlovák állam 1938—39-es felbomlásáért a német és a magyar nemzetiséget terheli a felelősség, éppen ezért Csehszlovákiának meg kell szabadulnia nemzetiségeitől, s az állam szláv jellegének megerősítésére „haza” kell telepíteni a külföldi szlovákokat. A szónokok azt állították, hogy a felszabadulás utáni Magyarország Horthy elnyomó nemzetiségi politikáját folytatja, ezért a magyarországi szlovákok sorsa a teljes asszimiláció, ha nem települnek „haza” Csehszlovákiába. A gyűléseken beszédet mondó közeleti és egyházi személyek kifejezték meggyőződésüket, hogy a nemzetiségi kérdést csak a nemzeti-egyesülések felszámolásával, a nemzeti állam megteremtésével lehet végleg megoldani. Azt állították, Magyarország és Csehszlovákia számára egyaránt előnyös, ha megszabadul nemzetiségeitől, mert ily módon végleg megszűnik a nemzetiségi kérdés, mely a múltban a két nép között a feszültség forrása volt és akadályozta az együttműködés megteremtését.

A szlovák lakosság megnyerése érdekében Szlovákiából szlovák népi és színjátszó együttesek is érkeztek a szlováklakta településekre. A pozsonyi Nemzeti Színház társulata 1946. március 18-án érkezett Magyarországra, s többek között a következő településeken vendégszerepelt: Maglód, Péteri, Bénye, Irsa, Pilis, Sződ, Alberti, Rákoskeresztúr és Kerepes. Természetesen a rendezvények az áttelepülési propaganda szerves részét képezték.

A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság és a vele szorosán együttműködő Antifasiszta Szlávok Frontja igyekeztek nyomást gyakorolni azokra, akik az áttelepülés gondolatát elutasították. Az is előfordult, hogy a Csehszlovák Áttelepítő Bizottság tagjait csehszlovák katonák kísérték propagandaútjaikra. Az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata és a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság tagjai a propaganda során a rémhírek terjesztésétől sem riadtak vissza. Azt állították, hogy a magyar kormány előbb-utóbb azokat is távozásra kényszeríti, akik nem akarják elhagyni szülőföldjüket. A Francisci—Horák-féle klikk a szlováklakta vidékeken cseh- és szovjetellenes híreket terjesztett. Hodák János az alföldi szlovák kommunisták nevében 1946 márciusában a Magyar Kommunista Párt titkárainak kongresszusán felháborodva tiltakozott az áttelepülési propaganda erőszakos módszerei, vagyis az ellen, hogy azt is áttelepülésre kényszerítsék, aki nem akar menni. Kifejezte véleményét, hogy az a szlovák, aki kitmarad, teljes jogú állampolgár marad és megvédi jogait a Magyar Kommunista Párt.⁶

A csehszlovák hatóságok 1946. június 14-én nyújtották át az áttelepülő magyarországi szlovákok névjegyzékét. A névjegyzéken 92 390 személy neve szerepelt. A névjegyzékek tüzetesebb megvizsgálása után azonban kiderült, hogy 29 950 személy neve alaptalanul szerepelt a listán.⁷

Az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata 1946. július 27-re és 28-ra szláv kongresszust hívott össze Békéscsabára az áttelepülés propagálására.⁸ A kongresszuson jelen voltak a magyar kormány, a Magyar Kommunista Párt, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, valamint a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság képviselői is. A kongresszus botrányos körülmények között zajlott, a résztvevők egy része nacionalista jelszavakat kiabált: „Vissza Ázsiába a magyarokkal!” „A szlovákiai magyarok megérdemlik sorsukat!” A nacionalista jelszavakat kiabáló tömeg megakadályozta a magyar kormány képviselőjét abban, hogy beszédét végigmondja. A gyűlé-

sen verekedés tört ki, a korabeli sajtó beszámolója szerint a tömeg egy rendőrt is megtámadott, s csak a rendőrség higgadtságának volt köszönhető, hogy vérontásra nem került sor. A kongresszuson Francisci Mihály és Horák Sándor puccsszerűen ismét saját magukat választatták meg a front vezetőinek. Az alföldi szlovákság képviselői hevesen tiltakoztak a Francisci—Horák-féle klikk erőszakos, antidemokratikus módszerei ellen, s tiltakozásuk jeléül elhagyták a kongresszust.

A kongresszus sok olyan szlováknak nyitotta fel a szemét, akik korábban nem látták tisztán a Francisci—Horák-féle klikk igazi arculatát, és a nacionalista demagógia hatására jelentkeztek az áttelepülésre. Néhány nappal később a botrányba fulladó békécsabai kongresszus után Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter táviratot olvasott fel a párizsi békekonferencián, melyben a békécsabai kongresszus az összes magyarországi szlovák kitelepítését követelte, teljesen függetlenül attól, jelentkezett-e áttelepülésre vagy sem. A valóságban azonban a kongresszuson ilyen értelmű határozati javaslat nem hangzott el, s a párizsi békekonferenciához intézett távirat szövegét is „elfelejtették” felolvasni. A távirat Francisci Mihály és Horák Sándor egyéni akciója volt, akik jogot formáltak arra, hogy az összes magyarországi szlovák nevében beszéljenek és nyilatkozzanak.

A távirat híre — érthetően — az alföldi szlovákság tömegeiben hatalmas felháborodást váltott ki. 1946. augusztus 18-án Békés és Csanád megye szlovákjainak jelentős, mintegy 20 ezer főt számláló tömege gyűlt össze Békéscsabán, hogy tiltakozzon az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata vezetőinek Párizsba küldött távirata ellen.⁹ A tömeg szlovák és magyar nemzetiségű zászlók alatt vonult fel, s a következő feliratú táblákkal tüntetett: „Le a szlovák és magyar sovinsztákkal! Le a szlovák és magyar fasisztákkal!” A tömeg száma és lelkesedése ékes cáfolata volt az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák vezetői azon állításának, hogy az összes magyarországi szlovák át akar települni. A tömeg a szlovák—magyar barátságot éllette és nyomatékosan hangsúlyozta, hogy „Do Slovenska nejdeme!” (Azaz: „Szlovákiába nem megyünk!”)

A gyűlés mindvégig szlovák nyelven és izzó, forró hangulatban zajlott. A gyűlés szónokai a magyar demokratikus pártokban aktívan tevékenykedő szlovákok voltak. Hirka János a kommunisták nevében tiltakozott az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozata által Párizsba küldött távirat ellen és kijelentette, hogy „Nem tiltakozunk az ellen, hogy aki távozni akar, távozzék, ezeknek minden jót és boldogságot kívánunk, mi azonban itt akarunk élni, testvériségben a magyarokkal.”¹⁰ Pepó János a szlovák anyanyelvű szociáldemokraták nevében kijelentette, hogy a Szociáldemokrata Párt szlovák anyanyelvű tagjai hosszú évtizedeken át küzdöttek a magyar dolgozókkal együtt a reakció ellen és a magyar demokrácia vívmányait ők is élvezni kívánják.¹¹ Szentesi András a Független Kisgazdapárt szlovákjainak nevében kifejezte azt a meggyőződését, hogy a demokrácia azt jelenti, hogy mindenki szabadon fejtheti ki véleményét és választhat, éppen ezért, akik távoznak, azok számára szívből kívánja, hogy boldoguljanak Szlovákiában, a többi szlovák azonban itt akar maradni és békességben élni.¹² Betkó Pál a Nemzeti Parasztpárt nevében az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozatának vezetőivel kapcsolatosan — akik megjátszották a magyarországi szlovákság érdekei védelmezőinek szerepét — kissé ironikusan, de igen találóan jegyezte meg: „Tudjuk jól... — kik azok az urak, akik hamisítanak. Amikor a csendőrcsizma taposott rajtunk, akkor nem lehetett őket látni!”¹³

Hodák János pitvarosi, Konyecsni Anna szarvasi, Lehoczky Márton ambrózfalvi, Szlávik János nagybányai, Kollár János mezőberényi, Mladonyczy János kondorosai küldött községük ittmaradási szándékát tolmácsolta.¹⁴

Az 1946. augusztus 18-i békécsabai szlovák gyűlés azoknak a szlovákoknak jogos felháborodását fejezte ki, akik elítélték az Antifasiszta Szlávok Frontja szlovák tagozatának hivatalos, a magyarországi szlovákok kényszerkitelepítését szorgalmazó politikáját. A nagygyűlés résztvevői kiáltványban tiltakoztak a kényszerkitelepítés ellen.¹⁵

„Közös sors a magyar dolgozókkal!

Mi, magyarországi szlovákok itt születünk és élünk ebben az országban a legnagyobb nyomorúságok és sorscsapások idején is. A magyar dolgozókkal volt közös nemcsak a munkánk, hanem az elnyomás is, amelyben a reakciós magyar urak egyformán részesítettek bennünket. A sok szenvedés és pusztulás után — hála a Vörös Hadsereg áldozatos küzdelmének — az úri Magyarország romjaiból egy demokratikus Magyarország született. Ez a magyar demokrácia nemcsak a magyar dolgozók láncait törte le, hanem letörte a mi bilincseinket is. Szabadon használhatjuk nyelvünket, szlovák iskoláink vannak, szabadon viselhetünk hivatalt. Nincstelen parasztjaink a magyar földnélküliekkel egyenlő mértékben részesültek a földosztásból. Múltunk, jelenünk és jövőnk egybefonódik a magyar dolgozókéval.

Nem akarunk földönfutók lenni! Nem szegültünk ellene az önkéntes kitelepülésnek, ma sem akadályozzuk meg senkinek az áttelepülését Szlovákiába. Azonban azt sem engedjük meg, hogy kitelepítési propaganda címen bennünket, demokratikusan érző és minden sovinizmust elítélő szlovák dolgozókat álhírekkel riogassanak és fenyegetsenek. A csehszlovák—magyar egyezmény szabad választásunkra bizta: menni vagy maradni. A leghatározottabban szembefordulunk minden kényszerkitemelési tervvel. Elítélünk minden erre irányuló törekvést.

A legmesszebbmenően elítéljük a magyar és a szlovák sovinizmust, amely megmérgezi nemcsak az itt élő szlovákok és magyarok, hanem a csehszlovák és magyar demokratikus állam jószomszédi viszonyát is.

Meggyőződésünk, de létérdekeink is arra tanítanak bennünket, hogy egyedül a nemzetiségi jogok teljes biztosítása hozhatja meg mindnyájunk nyugalmát Magyarországon éppúgy, mint Csehszlovákiában. Bámulattal és elismeréssel adózunk a nagy Szovjetunióknak, ahol a lenini—sztálini elvek szerint békében élnek egymással az egyenjogú nemzetek. Jugoszlávia is ennek az elvnek a jegyében biztosította népei szabad egyesülését. Hasonló szellemű megoldással biztosítsák a kisebbségek jogait Magyarországon és Szlovákiában, mert sem magyar, sem szlovák demokrácia nem képzelhető el a nemzetiségek elnyomása közepette. De a Duna-völgyi népek elemi érdekei is azt követelik, hogy igazságos megoldással vessünk véget a szlovák—magyar vitának, mert ennek az elhúzódása, vagy a demokrácia szellemének meg nem felelő megoldása végső soron veszélyeztetné a Duna-völgye népeinek békéjét is.

Éljen a szlovák és a magyar dolgozó nép!

Le a magyar és a szlovák sovinizttákkal!

Éljen a szlovák—magyar barátság!”

A nagygyűlés táviratot küldött Párizsba a békekonferencián jelenlevő Gyöngyösi János magyar külügyminiszternek, melyben tájékoztatta őt az 1946. augusztus 18-i békécsabai szlovák nagygyűlés határozatáról, mely a kényszerkitemelések ellen tiltakozik.¹⁶ Francisci Mihály és Horák Sándor klikkjének erőszakos, antidemokratikus módszerei még az Antifasiszta Szlovák Frontja szlovák tagozata tagjainak egy részében is nagy felháborodást váltott ki. A front szarvasi szervezete szlovák nyelvű röpiratokban leplezte le a Francisci—Horák-féle klikk reakciós tevékenységét. Az egyik röpirat megállapította, hogy „Az, ami Csabán történt, az a legbrutálisabb támadás a demokrácia és a szabadság ellen, s általában mindazok az ideálok ellen, amelyeket az AFS programjába vett fel.”¹⁷

A békécsabai kongresszus eseményei egyértelműen bebizonyították, hogy az Antifasiszta Szlovák Frontja szlovák tagozata a magyarországi szlovák dolgozók érdekeinek igazi védelmére nem volt alkalmas, mert élén reakciós vezetés állt, amely minden energiáját az áttelepülés propagálására fordította. A történelem tanúsága szerint a magyarországi szlovákság igazi érdekeit azok képviselték, akik a megbékélésért harcoltak és sikraszálltak a magyar és szlovák nép barátságáért. A különböző nemzetiségű dolgozók baráti összefogásáért a magyarországi szlovákok között

a kommunisták harcoltak a legkövetkezetesebben. Ők voltak azok, akik 1948 decem-berében a lakosságcsere befejeződése után megalakították a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségét, amely hitet tett amellett, hogy a magyarországi szlovákok Magyarországot tekintik hazájuknak, a szlovák és a magyar nép közötti barátság erősítésén munkálkodnak, a párt vezetésével a magyar és az országban élő más nemzetiségű dolgozókkal együtt felépítik az új, szocialista Magyarországot, mi-közben nem feledkeznek meg sajátos kultúrájuk és nyelvük ápolásáról sem.

JEGYZETEK

1. Szalai Sándor: Egy lépéssel előre . . . Eredmények és remények a második prágai tárgyalás után. Új Magyarország, 1946. február 27.
2. Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon 1945–1947. Kossuth, 1975. 272. old.
3. 16 körzetben dolgozik a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság. Szabad Nép, 1946. március 7.
4. 29 035/1946. sz. VKM ügyirat, Új Magyar Központi Levéltár. A békéscsabai szlovák gimnáziumot csak 1949-ben, a lakosságcsere befejeződése után sikerült megnyitni.
5. Az Antifasiszta Szlovák Frontja szlovák tagozata által képviselt nacionalista és magyar-ellenes politikáját jól tükrözik a front szlovák nyelvű lapjának, a Slobodának (Szabadság) 1945 és 1948 között megjelent számai. A Slobodában megjelent cikkek 1946 tavaszán részle-tesen ismertetik a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság által tartott áttelepítési propaganda-gyűléseken elhangzott szónoklatokat.
6. „Tiltakozunk az ellen, hogy áttelepülésre kényszerítsék azt, aki nem akar menni.” Szlovák nyelvű felszólalás a Magyar Kommunista Párt titkárainak kongresszusán. Viharsarok, 1946. március 30.
7. Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok . . . i. m. 294. oldalon.
8. A Sloboda 1946. augusztus 3-i száma részletesen ismerteti a kongresszuson elhangzott na-cionalista szellemű beszédeket. A kongresszus eseményeire vonatkozóan igen tanulságos a korabeli magyar sajtó átanulmányozása is, például: Magyarelles tüntetés a csabai szláv kongresszuson. Alföldi Újság, 1946. augusztus 3. Magyarelles tüntetés volt a békéscsabai szláv kongresszuson. Szabad Szó, 1946. augusztus 2. Bethlen Oszkár: Antifasiszta szervezet, fasiszta vezetők. Szabad Nép, 1946. augusztus 11. Az Antifasiszta Front elnöke lemond. Az AFS vezetősége nem bírja kiheverni a fasiszta múltat. Viharsarok, 1946. augusztus 14. Szegő Zsuzsanna: Francisci ittmarad. Haladás, 1946. augusztus 22.
9. A kényszerkitelepítés és a Francisci-klikk ellen tüntetett a Viharsarok szlováksága. Vihar-sarok, 1946. augusztus 20.
10. Itt akarunk élni testvériességben a magyarokkal! A Magyarországhoz hű szlovákok hatal-mas tiltakozó gyűlése Békéscsabán. Megállapították, hogy a Szlovák Antifasiszta Front fasiszta papvezetői hamis határozati javaslatot küldtek Párizsba. Tiltakozás az erőszakos áttelepítés ellen. Szabad Nép, 1946. augusztus 20.
11. Ld. a Viharsarok 1946. augusztus 20-i számában fent már idézett tudósítást. („A kényszer-kitelepítés és a Francisci-klikk ellen tüntetett a Viharsarok szlováksága.”)
12. K. I.: Nem megyünk! A magyarországi szlovákok tiltakozása az erőszakos áttelepítés és az alávaló politikai fegyverek ellen. Kis Újság, 1946. augusztus 20.
13. Lásd a Szabad Nép 1946. augusztus 20-i számában megjelent, fentebb már idézett cikket. („Itt akarunk élni testvériességben a magyarokkal!” stb.)
14. Lásd a Viharsarok 1946. augusztus 20-i számában megjelent, fent már idézett cikket. („A kényszerkitelepítés és a Francisci-klikk ellen tüntetett a Viharsarok szlováksága.”)
15. A dokumentumot közli a Szarvasi Újság 1946. augusztus 23-i számában megjelent „A Ma-gyarországhoz hű szlovákok tiltakozó gyűlése Békéscsabán” című cikkében.
16. A távirat szövege ugyanítt olvasható.
17. AFS = az Antifasiszta Szlovák Frontja szlovák nyelvű elnevezésének rövidítése. Az Anti-fasiszta Szlovák Frontja hivatalos megnyilatkozásaiban azt hangoztatta, hogy harcol a reak-ció és a faszizmus mindenféle megnyilvánulása ellen. Az Antifasiszta Szlovák Frontja szarvasi szervezete által terjesztett szlovák nyelvű röpiratok szövegének magyar fordítását (melyek Horák és Francisci klikkjének antidemokratikus módszerei ellen tiltakoznak) a Viharsarok 1946. augusztus 14-i számában megjelent „Az AFS demokratikus ellenzéke a szlovák néphez fordul és Francisciék távozását követeli” címmel megjelent írása közli.